
Šavle t'ala na špatné místo

Šavle t'ala na špatné místo

LIDOVÉ NOVINY

30.4.2012 Lidové noviny Strana 15 Právo & Justice, autor: ALENA WINTEROVÁ

POLEMIKA Cílem změn přece nemůže být snížení náročnosti vysokých škol – ale naopak zvýšení

Karel Eliáš v článku Šavle vzhůru, profesori! (Právo & Justice LN 23. dubna) kritizoval praxi Akreditační komise ČR a její postup v kauze plzeňských práv. Nyní otiskujeme polemickou reakci.

Profesor Karel Eliáš se ve svém článku dopustil několika nepravd nebo tendenčních tvrzení. V jednotlivostech s ním nemíním polemizovat, zejména nikoli ohledně jednotlivých osob: nechci být osobní a většinou to ani nemůže čtenáře zajímat. Pouze v jedné věci se chci ohradit: na konto Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze autor tvrdí, že nepamatuje, že by v Praze uspěl v příslušném řízení (rozuměj habilitačním nebo profesorském) ten, kdo tam neučí.

To není pravda. Stačí připomenout renomované akademiky Právnické fakulty Masarykovy univerzity Zdeňku Gregorovou, Naděždu Rozehnalovou, Miloše Večeřu či Ladislava Vojáčka, kteří prošli profesorským řízením na PFUK. A neplatí to ani naopak, tedy že by každý, kdo zde učí, uspěl. Buď má profesor Eliáš špatnou paměť, nebo – jako člen Vědecké rady PF UK – prostě na zasedání chyběl a zápis si nepřečetl.

Takovým zevšeobecňujícím tvrzením chce pouze popíchnout. K reakci na článek mě přiměla až otázka vyslovená v článku v souvislosti s odnětím akreditace Fakultě právnické ZČU v Plzni (jež bylo odůvodněno mj. nedostatkem vlastních profesorů a docentů). Eliášova otázka zní: „Proč ale ten kult profesorů a docentů?“ A to už mne nenechalo v klidu.

Ano, rozhodnout má komunita Předně chci říci, že nejde o „kult“, tedy zbožnění či přepjaté uctívání; toho se dnes akademikům opravdu nedostává a nikdo po něčem takovém ani nevolá. Nejde o kult, jde o kvalifikaci. Převedme si to na otázku, která je snad vlastním obsahem toho, co chtěl autor říci. Kdo má na vysoké škole učit?

Učit zde mají ti, kdo k tomu získali oprávnění (vědecko-pedagogickou hodnost) docenta nebo – později – i profesora určitého vědního oboru. Vedle nich samozřejmě asistenti profesora, respektive odborní asistenti s již větší mírou samostatnosti, kteří se na akademickou dráhu teprve připravují. Prvním stupněm v jejich kvalifikaci je absolutorium doktorského studia zakončené titulem Ph. D. Bez Ph. D. (či srovnatelného dřívějšího CSc.) by neměl na vysoké škole učit nikdo, ani externista. Nejde o tituly, jde o širší teoretický rozhled a zároveň specializaci takto získanou.

Samostatně vyučovat může docent, který se habilitoval, tj. obhájil před vědeckou radou školy svůj odborný habilitační spis a přednesl přednášku na zadané téma z oboru. Kvalitu obojího posuzuje vědecká rada složená z profesorů dané školy, s významným podílem odborníků z jiných vysokých škol a z praxe. O výsledku se rozhoduje v tajném hlasování. A to snad je správně! Znamená to, že byl uchazeč zhodnocen a akceptován vědeckou komunitou.

Obdobně začíná i jmenovací řízení profesorské, s tím rozdílem, že se od uchazeče očekává schopnost garantovat obsah i metodiku výuky celého oboru (což prokazuje i svým dosavadním dílem) a přednést na to téma vlastní představu. Teprve poté může být navržen ke jmenování prezidentem republiky. Uznávám, že prezident by to snad vskutku být nemusel, jestliže to někdo považuje za stejný anachronismus jako tu šavli; je důležitější, že vysokou odbornost vědeckou i pedagogickou uznala ta vědecká komunita, u níž lze předpokládat jak znalost, tak kolegiální ocenění schopností a výsledků uchazeče. Kdo jiný by o tom mohl odpovědně rozhodnout?

Na tom přece nemohou nic změnit ani odstrašující případy uváděné autorem. Takovým způsobem je totiž možno zdiskreditovat jakýkoli rozhodovací proces.

Vědí nové školy, do čeho jdou? Problém nových vysokých škol nelze řešit tím, že se od náročnosti všeobecně ustoupí. Nové vysoké školy/fakulty kvalifikované učitele zpravidla nemají a v tomto ohledu to mají velmi těžké. Nevím, jestli si jsou toho vždy vědomy. Východisko mají dvojí.

Buďto najímají kvalifikované učitele – docenty a profesory jiných vysokých škol. Ti ovšem nikdy neopustí svou mateřskou školu a řeší to v tiché dohodě různými vedlejšími, kratšími, nebo dokonce i plnými úvazky na obou (či více) školách. Tak vznikají „létající profesori“, což kvalitě vysokoškolské výuky nepřispívá.

Anebo – s formální záštitou těchto kvalifikovaných – najímají praktiky (v oboru práva, ekonomie apod. je to poměrně snadné). Ti pak v různém rozsahu učí bez příslušné vědecko-pedagogické kvalifikace, o kterou ani nemíní usilovat. Nehodlají totiž nikdy opustit svá lépe placená místa a přejít do školství. Někteří tak činí ze záliby a ochoty, někteří si ale rádi vylepšují svá kurikula „skromnou“ poznámkou, že jmenovaný též vyučuje, nebo dokonce přednáší (!) na univerzitě (v LN dost často, viz například ve stejném čísle Práva & Justice u rozhovoru na straně 18).

Oba tyto jevy existují v plné míře na Fakultě právnické ZČU v Plzni. Ovšem to, co lze – snad – tolerovat na počátku existence nové vysoké školy, nemůže být tolerováno donekonečna. Opravdová snaha vybudovat vysokou školu/fakultu (lhostejno zda veřejnou nebo soukromou) by se měla projevit v cílevědomém usilování zakladatele o vytvoření kvalifikovaného učitelského sboru.

Nepovede-li se to ani po téměř dvaceti letech, jako je tomu v případě Fakulty právnické ZČU, pak věru jiné řešení, než takovou školu zrušit, nezbývá.

Klíčová otázka: Kdo má učit?

Že to není jen problém práv, o tom svědčí i nedávná stať bývalého předsedy Akademie věd Rudolfa Zahradníka Dobrá Rada nad zlato (LN 3. února 2012), z níž cituji: „Myslí se na kdeco, tomu hlavnímu se však věnuje nejmenší pozornost: jsou to učitelské sbory, jejich kvalita, finanční zabezpečení a postavení ve společnosti. Tísnivý je pohled na ohromný počet vysokých škol. Společným rysem mnoha je, že nemají řádný, skutečný učitelský sbor.“ Dodávám, že řádný učitelský sbor nelze sestavit z „létajících profesorů“ a externistů z jiných, praktických profesí.

O jiném než dosavadním způsobu akreditace vysokých škol je jistě možné uvažovat, když dosavadní Akreditační komise ČR se některými svými rozhodnutími znelíbila. Do tohoto tématu se pouštět nehodlám. Avšak vůdčí myšlenkou změny by nemělo být oslabení, ale posílení náročnosti požadavků na kvalitu vysokoškolského vzdělávání, a tedy kvalitu učitelského sboru.

Tomu by těžko odpovídala změna docentských a profesorských kvalifikací na pracovní funkce na jednotlivých vysokých školách, jak je navrhováno. Abychom se nedočkali toho, že na vysoké škole může u nás nejen (téměř) každý studovat, ale také toho, že tam může (téměř) každý učit.

Bez titulu Ph. D. (či dřívějšího CSc.) by neměl na vysoké škole učit nikdo, ani externě. Nejde o tituly, jde o širší teoretický rozhled. Nepovede-li se vytvořit kvalifikovaný sbor ani po téměř dvaceti letech, jako u plzeňské fakulty, pak není jiné řešení, než takovou školu zrušit